

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра музично-практичної підготовки

М. П. Сточанська, Н. П. Кучерук, Н. Г. Чернецька, К. А. Ковальчук

Виконавський практикум

Г. Менкуш «Весняна фантазія»

*Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів
з курсу «Виконавський практикум»*

Луцьк
Вежа-Друк
2018

Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 5 від 21.02.2018 р.)

Рецензенти:

Шиманський П. Й. – кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри музично-практичної підготовки Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Стефанишин М. С. – заслужений діяч мистецтв України, Голова Волинської обласної організації Національної ліги українських композиторів, почесний професор СНУ імені Лесі Українки.

Сточанська М. П.

С 82 Виконавський практикум: Г. Менкуш Весняна фантазія : методичні рекомендації для самостійної роботи з курсу «Виконавський практикум» / М. П. Сточанська, Н. П. Кучерук, Н. Г. Чернецька, К. А. Ковальчук. – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – 60 с.

У виданні вміщено методичні поради щодо особливостей практичної роботи з інструментальним ансамблем на основі новоствореної ансамблевої партитури (Г. Менкуш «Весняна фантазія» – аранжування М. Сточанської), визначено основні завдання та принципи роботи диригента з інструментальним ансамблем. Пропонований матеріал направлений на самостійне опрацювання студентом й засвоєння ним конкретних практичних навичок й виконавських умінь з навчальної дисципліни «Виконавський практикум», на вдосконалення технічної та виконавської майстерності майбутнього диригента інструментального ансамблю.

Рекомендовано студентам вищих навчальних закладів спеціальності «Музичне мистецтво», аспірантам, викладачам.

УДК 785.1.091.2+78.071.2](072)

Курс «Виконавський практикум», відповідно до підготовки студентів спеціальності «Музичне мистецтво», складається з лабораторних та індивідуальних занять. На лабораторних заняттях передбачено підготовку студента до роботи з інструментальним колективом. На індивідуальних заняттях студенти вивчають основи диригування.

Структура методичних рекомендацій:

- творчий портрет композитора Галини Менкуш;
- рекомендації студенту для самостійного опрацювання ансамблевої партитури «Весняна фантазія» Г. Менкуш;
- оригінал твору (соло-бандура);
- партитура для інструментального ансамблю (аранжування Сточанської М. П.);
- словник музичних термінів;
- список використаних джерел.

Методичні рекомендації допоможуть студентам у самостійній роботі над партитурою для інструментального ансамблю, сприятимуть ефективному подоланню низки виконавських труднощів та засвоєнню конкретних умінь у практичній роботі диригента з ансамблем.

Менкуш Галина Іванівна народилась 22 листопада 1944 р. у місті Львів в родині активних борців за волю України, членів УПА, багатолітніх підпільників.

У 1962 р. закінчила Львівську спеціальну музичну школу-інтернат ім. Соломії Крушельницької, у 1967 р. — Львівську державну консерваторію ім. М. Лисенка по класу бандури В. Герасименка. У композитора А. Кос-Анатольського вивчала гармонію й теорію музики. Отримала кваліфікацію концертного виконавця, педагога і диригента. Концертну діяльність розпочала солісткою Укрконцерту в Києві. У 1969 р. Галина Менкуш стала лауреатом Українського республіканського конкурсу молодих виконавців (I премія).

У 1969–1974 рр. Галина Менкуш – солістка Державного заслуженого академічного Українського народного хору ім. Г. Верьовки, у 1974–1991 рр. — солістка Київської філармонії, а в 90-х рр. стала викладачем Київської державної консерваторії ім. П. Чайковського (1992–1996 рр.), доцентом Київського університету культури (з 1994 р.), викладачем по класу бандури Київської дитячої академії мистецтв (з 1996 р.).

Артистка здійснила велику кількість концертних подорожей: Баку, Ашхабад, Ташкент, Самарканд, Польща, Німеччина, Австрія, Чехія, Італія, Канада, США.

Репертуар Галини Менкуш складають українські народні пісні та їх обробки, аранжування різних творів для бандури, пісні на вірші українських поетів, інструментальні композиції, твори Баха, Бетховена, Лисенка, Чайковського, Мусоргського, Глінки, Дебюссі, Равеля, Скарлатті та ін. Її творчий доробок широко представлений світу в аудіозаписах: «Ой крикнула лебідонька» («Мелодія», 1986), «Маруся Чурай» («Кобза», 1989 р.), «Наша дума, наша пісня» («Кобза», 1990 р.), «Галина Менкуш» («Євшан», Канада, 1990 р.), «Пісні

Галини Менкуш» (студія Лева, Львів, 1996 р.), «Сад любові» (студія Лева, Львів, 1996 р.) та фондових записах на Українському радіо, телебаченні; бандуристка здійснила озвучення низки фільмів.

У 1995 р. Галина Менкуш удостоєна звання заслуженої артистки України, а в 2002 р. – народної артистки України.

В репертуарі бандуристки є авторські епічні твори та пісні на вірші українських поетів (Т. Шевченка, О. Олеся, М. Вороного, Д. Павличка, В. Іванишина, В. Симоненка, В. Стуса, Л. Костенко) і власні обробки народних пісень; романси українських композиторів, зокрема Б. Фільц («Вітре буйний»), Д. Січинського («Гей, закуй мені, зозуле»), А. Коципінського («Цитьте, вітри»), С. Людкевича («І снилося...», «Дівчино кохана», «За твої, дівчино», «Баркарола»); композиторські обробки: М. Лисенка («Ой Гандзю милостлива», «Про чечітку», «Ой крикнула лебідонька», «Да коли б мені воля», «Ой вийду я на вулицю», «Ой ненько, зацвіло серденько»), А. Кос-Анатольського («Ой Дністре, мій Дністре», «Не питай», «І снилося зночі дівчині»), М. Скорика («Вівці мої, вівці», «Через сад-виноград», «Стоїть гора високая»), Л. Ященка («На чужині тяжко жити»), Б. Фільц («Зеленая рута»).

Одним із найпопулярніших творів композитора є «Весняна фантазія». Цей твір вийшов друком у авторській збірці бандуристки «Бандуро моя, мальованая...» у 2000 р. і відразу завоював популярність серед бандуристів. Як зазначає сама авторка, цей інструментальний твір є традиційною концертною п'єсою, в якій використаний мотив веснянки «А вже весна, а вже красна». Це першоджерело є досить популярним серед українських композиторів, так при написанні хороших творів до нього звертались М. Лисенко, Ф. Колесса, Є. Козак, у фортепіанних композиціях – Д. Січинський, В. Барвінський, В. Довженко, Є. Козак та ін.

Отже, оригінал твору написано для бандури-соло.

Ансамблеву партитуру твору створено для ансамблю бандур з трьох партій та епізодичних інструментів: сопілка, оркестрові дзвіночки (ксилофон), трикутник.

Структура твору – чотири різноманітні за характером теми (веснянка, танок, хоровод, лірична пісня) зі вступом, зв'язуючими епізодами, закінченням.

При аранжуванні застосовано низку наступних прийомів інструментування:

- розподіл ансамблевих функцій між партіями (*мелодія, ритмічно-гармонічна фігурація, протискладення, гармонічна педаль, бас*);
- поділ мелодії між партіями у формі діалогу (*5-й – 8-й такти, 46-й – 49-й такти, 59-й – 63-й такти, 75-й – 76-й такти, 81-й – 85-й такти*);
- гармонічне збагачення мелодичної лінії (*9-й – 11-й такти, 32-й – 37-й такти та ін.*);
- підсилення гостроти ритмічної фігурації (*24-й – 25-й такти, 30-й–31-й такти, 38-й – 41-й такти, 46-й – 47-й такти та ін.*);
- проведення теми у різних регістрах (*38-й – 41-й та ін. такти*);

- застосування нового музичного матеріалу (*протискладення – 38-й–41-й такти*);
- використання різноманітних прийомів гри на бандурі, штрихів (*глісандо – 15-й –18-й, 64-й –66-й такти, тремоляndo – 55-й–58-й такти, гра біля підставки – 67-й –75-й такти*);
- зміна фактури („насичена” – 42-й–45-й , 46-й – 49-й та ін. та „прозора”–55-й –58-й, 112-й – 127-й та ін. такти).

Тональний план твору: *g-mol – G-dur – e-moll – E-dur – a-moll – A-dur – a-moll*;

Темпи: *Moderato, Allegretto, Andante, Allegro, Moderato, Allegro*;

Розміри: *2/4, 3/4, 4/4, 2/4, 3/4, 5/4, 3/4, 9/8, 12/8, 3/4*;

Схеми диригування: *дводольна, тридольна, чотиридольна*;

Форма: *велика (варіації)*;

Динамічна шкала: *pp – ff*;

Основні диригентські штрихи: *staccato, legato, non legato, marcato*.

Робота з ансамблем. Складний технічно твір, потребує доброго володіння інструментом. Музичний матеріал I-ї партії бандури (*9-й–17-й; 55-й–58-й; 109-й–110-й такти*) вимагає віртуозного виконання, тому пропонуємо виконати його *соло* в темпі *rubato*. Інші складні технічно епізоди слід вивчити окремо, використовуючи зручну аплікатуру.

Основну трудність при вивченні та виконанні твору ансамблем складуть часті зміни характеру, розміру, темпу, тональності. Особливого відпрацювання вимагатимуть дотримання ритмічного малюнка в окремих епізодах (*тріолі, синкопи*), а також виконання основних прийомів гри на бандурі (*тремоляndo, гліссандо*), уміле «унісонне» виконання форшлагів, мордентів, акцентів, основних штрихів. Тому на вище перелічені моменти слід звернути увагу на початковому етапі роботи з колективом. Під час вивчення тексту доцільним буде використання наступних методичних прийомів, а саме: повільний темп, багатократне повторення окремих епізодів, гра окремими партіями, разом, корекція та добір зручної аплікатури тощо. На заключному етапі важливим буде досягнення злагодженості звучання між ансамблевими партіями (інтонаційна, метроритмічна, агогічна, динамічна, тембральна) та загального звукового балансу (тема, супровід, бас).

Диригування. Диригентсько-виконавські труднощі потребуватимуть від диригента детального аналізу обраного матеріалу, кропіткої роботи над технікою диригування. Диригенту слід забезпечити виразність та чіткість мануальних жестів при виконанні часто змінюваних диригентських схем, штрихів, співставлень різноманітних темпів, агогічних відхилень, динамічних контрастів. При цьому необхідним стане дотримання важливих вимог при виконанні великої форми (варіації) – монолітності звучання та безперервності розвитку різнохарактерних частин. Окрім того, не менш важливим буде

логічний драматургічний розвиток музичної думки, виразність кульмінацій, відтворення відповідного образного змісту, характеру твору.

Розпочинаємо роботу над вступною частиною твору (1-й – 17-й такти). Ауфтакт, диригентський жест виконуємо кистьовим рухом. Активна 1-ша доля кожного такту. Динаміка – *pp* з поступовим збільшенням звучання до *f*. Відтак, амплітуда жесту буде збільшуватись. Штрих – *staccato*, дводольна схема (2/4), темп помірний (*moderato*) з поступовим прискоренням. Звертаємо увагу на *форшлаг* (партія III-ї бандури) – слід виконати підкресленим чітким жестом на 1-шу долю (3-й – 4-й такти). У епізоді з соло (бандура) потрібно провести акорди супровідної групи (партії II-ї, III-ї бандур, трикутник, дзвіночки, бас) відповідно до агогічних змін соло (8-й– 11-й такти). Завершення епізоду – підкреслюємо акорд на 2-гу долю такту (*f, tutti*), витримуємо *фермату* з наступним зняттям звучання. Наступний епізод *rubato* показуємо лише пасивним жестом вступ соло (бандура), не диригуємо, дозволяємо солістові виконати матеріал у довільному темпі й динаміці, готуємо виразний *ауфтакт* до вступу *tutti* на 2-у долю такту. Тапер жест буде активний, впевнений. Після *перевідної фермати* показуємо енергійним жестом три акорди четвертними нотами на зростаючій динаміці. Вступна частина закінчується *tutti, f, здійсненою ферматою*.

Наступна частина [1] – веснянка «А вже весна, а вже красна». Темп *allegretto*, зміна диригентської схеми (3/4). Характер теми – світлий, натхненний. Жест – кистьовий, легкий, з чіткою 1-ю долею. Зустрічається акцентування 2-ї долі (1-й, 5-й, 7-й такти). Звертаємо увагу на виразний показ вступів-реплік різних інструментів (1-ша бандура, дзвіночки, сопілка і т.д.) при проведенні мелодії. Важливо впевненим жестом провести наступну послідовність: *tutti* з динамікою *mf*, зняття на 3-тю долю, показ репліки партії 3-ї бандури на 2-гу, 3-ю долі тактів (5-й, 6-й та 11-й, 12-й такти).

Мінорний епізод *andantino* [2] виконуємо *p*. Звертаємо увагу на синкопований ритм у партій 3-ї бандури та баса у перших двох тактах. Тут доцільно використати жест-відбиття правою рукою (тема проводитиметься лівою рукою).

Виконуючи музичний матеріал [3] слід зменшити темп. Певною трудністю для диригента тут будуть покази (*staccato*) коротких реплік у різних інструментів при контрастній динаміці, а також проведення теми-підголоска *legato* (партія I-ї бандури). Вимагатимуть уваги диригента поступове *crescendo* до *ff* та збільшення темпу з виразним *ritenuto* на останній долі (8-й такт).

Наступний матеріал [4] складається з двох контрастних побудов по 4 такти. Перша з них вирізняється насиченою фактурою звучання, повільнішим темпом (*andante*), акцентованою кожною долею такту. Тому потрібно користуватись жестом *marcato*, окрім 4-го такту, у якому ми змінимо штрих на *legato*. Друга побудова – прозора фактура, рухливіший темп, зменшення сили звучання до *pp* – вимагатиме відповідного жесту, а саме: м'якого, плавного, з невеликою амплітудою. На 3-й долі останнього такту слід поставити ліву руку, витримати *фермату* і виконати кистьове зняття.

Далі – зв'язуюча частина [5], доволі складна для виконання й диригування. Впродовж 12-ти тактів змінюється динаміка (*fp*, *p*, *f*, *ff*, *p*, *mp*, *f*), темпи (*rubato*, *accelerando*, *ritenuto*), розміри (3/4, 4/4, 2/4), характер музичного матеріалу. Розпочинається частина з соло- бандури (*rubato*) у супроводі ансамблю бандур (*tremolando*) – 1-й–4-й такти. Диригенту необхідно чітко показати вступи супроводу (*fp*) на 1-шу долю, провести *crescendo* до 1-ї долі наступного такту і зняти звучання на 2-й долі. При цьому дозволити соло виконати у вільному темпі свій епізод і далі дотримуватись з ним ансамблю. Вимоги до виконання наступних двох тактів аналогічні, окрім зміни диригентської схеми (4/4). Наступні 8 тактів – короткі репліки-переклички між ансамблевими партіями з наростанням темпу, гучності звучання до кульмінаційного моменту (8-й такт). Від диригента вимагається показ чітких активних вступів, швидка реакція, тонке відчуття темпоритму. Вид та характер жесту зміниться відповідно до тексту: кистьовий (*staccato*), ліктювий (*non legato*), повний (*marcato*).

Швидка частина [6] (*allegro*) – танцювального характеру, відрізняється синкопованим ритмом, змінним розміром (3/4, 5/4, 3/4), застосуванням коротких мелодичних реплік для різних інструментів ансамблю. Диригент повинен буде використати лаконічний жест (*staccato*), виразно показати вступи партій, дотриматись особливої чіткості метроритму при швидкому темпі, не втрачаючи при цьому легкості рухів. Епізод 5/4 виконаємо за 4 дольною схемою з подвоєнням першої долі та підкресленою 3-ю долею для виразного показу репліки (восьмими нотами з мордентом) партії 3-ї бандури. Закінчується частина поступовим заповільненням темпу і зміною характеру. Тому останні акорди потребують м'якого жесту. Радимо підкреслити басовий зворот (восьма-четверть) на третій долі такту, після чого – виразно зняти.

Музичний матеріал [7] має ліричний наспівний характер. Важливим буде відчуття фрази, звуковедення – *legato*. Диригенту слід звернути увагу на динамічні контрасти, агогічні та темпові зміни. Другу фразу (9-й– 12-й такти) потрібно диригувати особливим «насиченим» жестом. Закінчується частина поступовим *diminuendo* та *ritenuto*. Знімаємо звучання на другій долі, попередньо витримавши *фермату*.

У частині [8] *moderato* використано українську рекрутську пісню «Тече вода, тече бистра». Помірний темп, насичена фактура викладу зумовлюють використання відповідного диригентського жесту – впевнений, широкий, великої амплітуди. Ще одна трудність для диригента – розмір 9/8, 12/8, 9/8, 4/4. Перший з них ми будемо диригувати за тридольною схемою, а наступний (12/8) – за чотиридольною. Останні такти з соло-бандурою слід виконати як у попередніх аналогічних випадках, а саме: диригент, показуючи початковий вступ солісту, дозволяє йому виконання *rubato*, чітко контролюючи вступи супроводу. Частину слід завершити *tutti*, *ff* – показати впевнений ауфтакт, поставити дві руки на 1-шу долю, провести *crescendo* до *ff*, витримати тривалість повного такту, *фермату* і виконати активне зняття.

Заключна частина твору – танок (*allegro*) з попередньої частини. Тридольна схема, швидкий темп, динаміка *p*, *pp*, високий регістр, прозора фактура звучання вимагають від диригента чіткого, кистьового жесту (*staccato*), тонкого відчуття метроритму при дотриманні швидкого темпу (синкопований ритм, акцентовані перші долі непарних тактів, поступове зменшення звучання). Відповідно слід виконати активне зняття.

На нашу думку, «Весняна фантазія» Г. Менкуш буде корисним навчальним практичним матеріалом для роботи у класі виконавського практикуму. Названий твір – яскравий, колоритний, окрім використання в навчальних цілях рекомендується для концертного виконання. Ознайомлення, опрацювання, виконання цього музичного матеріалу допоможе ефективному засвоєнню молодими музикантами цілого комплексу професійних навичок виконавця-диригента для майбутньої практичної роботи з інструментальними ансамблями.

Весняна фантазія

Муз. Г. Менкуш

Moderato

First system of musical notation. The right hand is in treble clef with a key signature of two flats and a 2/4 time signature. It starts with a *mp* dynamic. The left hand is in bass clef, starting with a *p.p.* dynamic. The system concludes with a *rall. p* dynamic marking.

Second system of musical notation. The right hand continues with a *p* dynamic, followed by a *crescendo* and an *accelerando* marking. The left hand provides a steady accompaniment.

Third system of musical notation. The right hand features a more active melodic line. The system ends with a *ff* dynamic marking.

Fourth system of musical notation. The right hand contains several triplet figures. The system is marked with *poco accelerando*.

Fifth system of musical notation. The right hand includes glissando markings (*gliss.*) and a *riten. f* marking. The system concludes with a *f* dynamic.

Sixth system of musical notation. The right hand features a series of chords and melodic fragments. The system concludes with a *f* dynamic.

8va -----

ten.

8va -----

diminuendo *mp*

mf

crescendo *f* *grazioso* *sp*

ten. *mp*

rall. *f* *meno mosso*

dim. riten *mp* a tempo
 п.п.

diminuendo *p* riten

Cadenza rubato
mp rall. poco a poco accelerando

crescendo

Allegro
ff rall. gliss.

Allegro marcato
f diminuendo
 п.п.

grazioso

mp

p.p.

mp *p* *mp*

rall. *mf a tempo*

mf *p* *mp*

con anima

rit. *mf a tempo*

ten. *mp*

ten. mf

rall. mp ritardando

meno mosso sp

ten. a tempo

acceler. cresc. f p

Coda Vivace mp

л.р.

8va.....

p

This system shows the first two staves of a musical score. The upper staff contains a melodic line with eighth notes and chords, marked with an 8va (octave) sign. The lower staff contains a bass line with eighth notes. A dynamic marking of *p* (piano) is placed between the staves.

crescendo

sp *crescendo*

This system shows the second two staves. The upper staff continues the melodic line with chords, and the lower staff continues the bass line. A *crescendo* marking is placed under the first staff, and an *sp* (sforzando) marking is placed under the second staff, followed by another *crescendo* marking.

8va.....

pp

This system shows the final two staves. The upper staff concludes with a melodic line and a final chord, marked with an 8va sign. The lower staff concludes with a bass line. A dynamic marking of *pp* (pianissimo) is placed between the staves.

Весняна фантазія

Moderato

Музика Г. Менкуш
Аранжування М. Сточанської

The musical score is written for a 2/4 time signature in a key of two flats (B-flat major or D-flat minor). It consists of seven staves:

- Сопілка**: Treble clef, mostly rests with first-measure accents.
- Оркестрові дзвіночки**: Treble clef, mostly rests.
- Трикутник**: Treble clef, rests in measures 1-2, followed by 'x' marks and 'z' symbols in measures 3-4.
- Бандура I**: Treble clef, mostly rests.
- Бандура II**: Treble clef, mostly rests.
- Бандура III**: Bass clef, playing a continuous eighth-note pattern. Dynamics: *pp* (measures 1-2), *cresc.* (measures 3-4), *mp* (measures 5-6).
- Бас**: Bass clef, playing a simple quarter-note bass line.

5 6 7 8

p *cresc.* *mf*

pp *cresc.* *mp*

pp *cresc...* *mp*

accel.

Rubato

9 10 11 12

cresc.

f p cresc.

cresc.

f

cresc.

f

Musical score for six staves, measures 13-16. The score is in a key with two flats (B-flat and E-flat) and a common time signature. Measures 13 and 14 contain rests for all staves. Measure 15 features a triplet of eighth notes in the first staff, with a *mf* dynamic marking. Measure 16 contains a single eighth note in the first staff, also marked *mf*. The second and third staves have rests in measures 13-15, followed by a quarter note in measure 16, marked *mf*. The fourth staff has a triplet of eighth notes in measures 13-15, followed by a quarter note in measure 16, marked *mf*. The fifth staff has rests in measures 13-15, followed by a quarter note in measure 16, marked *mf*. The sixth staff has rests in measures 13-15, followed by a quarter note in measure 16, marked *p*. The seventh staff has rests in measures 13-15, followed by a quarter note in measure 16, marked *mp*. The eighth staff has rests in measures 13-15, followed by a quarter note in measure 16, marked *mf*.

Allegretto

17 18 19 20

f *f* *pp*

f *f* *pp*

f *f* *pp*

Musical score for measures 21-24. The score is written in G major (one sharp) and 4/4 time. It consists of a piano accompaniment and a vocal line. The piano part includes three staves: the top staff is the right hand, and the bottom two staves are the left hand. The vocal line is on a staff above the piano part, marked *8va*. Dynamics include *cresc.* and *mf*. The piano part features various textures, including chords and moving lines. The vocal line has a melodic line with accents and slurs.

Musical score for measures 25-28. The score is written in treble clef with a key signature of one sharp (F#). The first staff shows measures 25, 26, 27, and 28. Measures 26 and 27 contain rests. The second and third staves are empty. The fourth staff begins at measure 25 and continues through measure 28. It features a piano part with dynamics *p*, *cresc...*, and *mf*. The fifth staff continues the piano part with dynamics *p* and *mf*. The sixth staff continues the piano part with dynamics *cresc.* and *mf*. The seventh staff continues the piano part.

Musical score for measures 29-32, featuring five staves. The key signature is one sharp (F#). Measure numbers 29, 30, 31, and 32 are indicated above the first staff. The score includes various musical notations such as notes, rests, and articulation marks (accents, slurs). Dynamics include *p* (piano), *mp* (mezzo-piano), and *cresc.* (crescendo). The bottom staff is marked with *div.* (divisi).

div.

Musical score for measures 33-36. The score consists of six staves. The top three staves are mostly empty, with measure numbers 33, 34, 35, and 36 indicated above the first staff. The bottom three staves contain musical notation. The first staff of the bottom section has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). It contains a melodic line with eighth and sixteenth notes, including a fermata over the final measure (36). The second staff has a treble clef and contains a similar melodic line with some chords. The third staff has a treble clef and contains block chords. The fourth staff has a bass clef and contains a bass line with eighth and sixteenth notes. Dynamic markings *mf* and *f* are placed between the staves. A fermata is also present over the final measure of the bottom section.

37> 38 39 40

8...

p

mp *mf*

mp

Musical score for measures 41-44, featuring six staves. The top three staves are empty, with measure numbers 41, 42, 43, and 44 indicated above them. The bottom three staves contain musical notation. The first staff (4th from top) has dynamics *mf* and *mp* with crescendo hairpins. The second staff (5th from top) has dynamics *mp* and *mf* with crescendo hairpins. The third staff (6th from top) has dynamics *mf* and *mp* with crescendo hairpins. The bottom staff (7th from top) has dynamics *mf* and *mp* with crescendo hairpins. The notation includes various rhythmic patterns, slurs, and articulation marks.

The musical score consists of seven staves. The top three staves are empty, with measure numbers 45, 46, 47, and 48 indicated above them. The bottom four staves contain musical notation. The first staff (piano) has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). It features a melodic line with slurs and accents, starting with a *cresc.* marking and reaching *ff* (fortissimo) by measure 46. The second staff (violin) also has a treble clef and one sharp, with a similar melodic line and *cresc.* marking leading to *ff*. The third staff (viola) has a treble clef and one sharp, playing a more rhythmic accompaniment with chords and *cresc.* marking leading to *ff*. The fourth staff (cello) has a bass clef and one sharp, playing a simple bass line with *cresc.* marking leading to *ff*.

Musical score for measures 49-52. The score is written for six staves. Measures 49 and 50 are mostly rests. Measures 51 and 52 contain musical notation with dynamic markings. The first staff (treble clef) has a melodic line with a *p* marking in measure 51 and a *dim...* marking in measure 52. The second staff (treble clef) has a chordal accompaniment with a *p* marking in measure 51 and a *dim...* marking in measure 52. The third staff (treble clef) has a bass line with a *p* marking in measure 51. The fourth staff (bass clef) has a bass line with a *p* marking in measure 51. The fifth and sixth staves (bass clef) have rests in measures 51 and 52.

Musical score for measures 53-56, featuring piano, violin, and cello parts. The score is in 4/4 time and includes dynamic markings and performance instructions.

Measures 53-56 are marked with measure numbers 53, 54, 55, and 56. The piano part includes dynamic markings *pp*, *mp*, and *f*. The violin part includes dynamic markings *p*, *fp*, and *cresc...*. The cello part includes dynamic markings *dim..... pp* and *fp cresc...*. The word "Solo" is written above the violin part in measure 55. The score concludes with a double bar line and a 4/4 time signature.

accel....

accel.....

Musical score for measures 57-60, featuring piano, violin, and bass staves. The score includes various musical notations such as triplets, dynamics (fp, p, cresc., dim.), and articulation marks. The piano part features a melodic line with triplets and a bass line with sustained notes. The violin part features a melodic line with triplets and a sustained chord. The bass part features a melodic line with sustained notes.

Measures 57-60 are marked with *accel....* and *accel.....*. The piano part features a melodic line with triplets and a bass line with sustained notes. The violin part features a melodic line with triplets and a sustained chord. The bass part features a melodic line with sustained notes.

Dynamics include *fp*, *p*, *cresc.*, and *dim....*. The score includes various musical notations such as triplets, articulation marks, and sustained notes.

The musical score consists of five staves. The first two staves are empty, with measure numbers 61, 62, 63, and 64 indicated above them. The third staff contains a rhythmic pattern of eighth notes with 'x' marks. The fourth, fifth, and sixth staves contain complex musical notation including triplets, dynamic markings, and crescendo/decrescendo hairpins. The seventh staff contains a rhythmic pattern of eighth notes with '3' marks. The eighth staff contains a rhythmic pattern of eighth notes with '3' marks. The time signature changes from 2/4 to 2/4 at measure 64.

61 62 63 64

cresc. *f* *ff* *p*

cresc... *f* *ff* *p*

cresc..... *f* *ff* *p*

65 66 67 68

mp *f* *p* *cresc...*

mp *f* *p* *cresc.*

mp *f* *p* *cresc.*

Біля підставки

69 70 71 72

dim..... mp

dim. p

dim.... p

The musical score consists of four staves. The top staff is a vocal line with notes and rests for measures 69, 70, 71, and 72. Measures 71 and 72 have accents (>) above the notes. The second, third, and fourth staves are piano accompaniment. The second and third staves have dynamics *dim..... mp* and *dim. p* respectively. The fourth staff has dynamics *dim.... p*. The bottom staff is a bass line with notes for measures 71 and 72.

Musical score for measures 73-76, featuring five staves. The notation includes treble and bass clefs, notes, rests, and dynamic markings. Measure numbers 73, 74, 75, and 76 are indicated at the top of the first staff.

Measure 73: Treble clef, notes with accents. Dynamics: *cresc.*

Measure 74: Treble clef, notes with accents. Dynamics: *cresc.*

Measure 75: Treble clef, notes with accents. Dynamics: *mf*

Measure 76: Treble clef, notes with accents. Dynamics: *p*

Staff 2 (middle): Treble clef, notes with accents. Dynamics: *cresc.*

Staff 3 (bottom): Treble clef, notes with accents. Dynamics: *cresc.*

Staff 4 (bottom): Bass clef, notes with accents.

Musical score for measures 77-80. The score consists of five staves. The top staff is a vocal line in treble clef. Measures 77 and 78 are in 5/4 time, and measures 79 and 80 are in 3/4 time. The vocal line starts with a rest in measure 77, followed by notes in measure 78, and then a melodic phrase in measures 79 and 80 with accents. The piano accompaniment includes a grand staff (treble and bass clefs) and a separate treble clef staff. Dynamics include *mf* in measure 77, *mp* in measure 78, and *p* in measure 79. The piano part features chords and moving lines in both hands.

Musical score for measures 81-84, featuring five staves. The score includes various musical notations, dynamics, and articulations.

Measures 81-84 are marked at the top of the first staff.

Staff 1 (top): Treble clef, mostly rests.

Staff 2: Treble clef, contains melodic lines with accents (>) and a slur.

Staff 3: Treble clef, mostly rests.

Staff 4: Treble clef, contains melodic lines with accents (>) and a slur. Dynamics: *cresc....*, *mp*, *f*.

Staff 5: Treble clef, contains chords with a slur. Dynamics: *cresc.*, *mf*, *mf*.

Staff 6: Treble clef, contains chords. Dynamics: *cresc.*, *mp*, *mf*.

Staff 7: Bass clef, contains a simple bass line.

Musical score for measures 85-88. The score is written for piano, violin, and cello/bass. Measure numbers 85, 86, 87, and 88 are indicated above the first staff. The tempo is marked *rit.* and *Повільніше* (slower). The dynamic markings are *mf* (mezzo-forte) and *f* (forte). The score includes various musical notations such as rests, notes, chords, and slurs.

Measure 85: Piano (mf), Violin (mf), Cello/Bass (mf).
Measure 86: Piano (mf), Violin (mf), Cello/Bass (mf).
Measure 87: Piano (f), Violin (f), Cello/Bass (f).
Measure 88: Piano (f), Violin (f), Cello/Bass (f).

Musical score for measures 89-92. The score is written for piano and violin. The piano part is in the upper staves, and the violin part is in the lower staves. The tempo marking is *rit. a tempo*. The score includes dynamics such as *p* (piano) and *pp* (pianissimo). The piano part features chords and melodic lines, while the violin part features a continuous melodic line. The score is divided into measures 89, 90, 91, and 92. The piano part has rests in measures 89 and 90, and then begins in measure 91. The violin part begins in measure 89 and continues through measure 92. The score includes a *pp* marking in measure 91 and a *p* marking in measure 92. The piano part has a *p* marking in measure 91 and a *pp* marking in measure 92. The violin part has a *p* marking in measure 91 and a *pp* marking in measure 92.

Musical score for measures 93-96. The score consists of six staves. The top staff is a vocal line with notes for measures 93, 94, 95, and 96. Measures 93 and 94 contain rests. Measure 95 has a quarter note G4, and measure 96 has a quarter note A4 with an accent (>). The bottom five staves are piano accompaniment. The first staff (treble clef) has a melodic line with a dynamic of *mf* and an *8va* marking. The second staff (treble clef) has a melodic line with a dynamic of *mf*. The third staff (treble clef) has a melodic line with a dynamic of *mf*. The fourth staff (treble clef) has a melodic line with a dynamic of *mf*. The fifth staff (bass clef) has a bass line with a dynamic of *mf*. The piano part begins in measure 93 and continues through measure 96.

Musical score for measures 97-100, featuring six staves. The top two staves are mostly empty with rests. The middle two staves contain melodic lines with dynamics *f* and *p*. The bottom two staves contain accompaniment with dynamics *f* and *p*. Measure 98 includes a *v* (accents) marking. Measure 99 includes a *p* (piano) marking. Measure 100 includes a *p* (piano) marking.

Musical score for measures 101-104, Moderato tempo. The score consists of five staves. The first three staves are mostly rests, with some chords in measures 103 and 104. The fourth and fifth staves contain melodic lines with dynamics: *dim.*, *p*, and *mf*. The key signature has two sharps (F# and C#), and the time signature is 12/8. Measure numbers 101, 102, 103, 104, and 12 are indicated at the top of the staves.

105 106 107 108

The musical score consists of seven staves. The first three staves are empty, with measure numbers 105, 106, 107, and 108 indicated above them. The fourth staff begins with a treble clef, a key signature of three sharps (F#, C#, G#), and a 12/8 time signature. It contains a melodic line with eighth notes and rests. The fifth staff continues the melodic line with eighth notes and rests. The sixth staff continues the melodic line with eighth notes and rests. The seventh staff is a bass clef line with a melodic line consisting of quarter notes and rests. The music is divided into four measures by vertical bar lines.

accel.

9

Allegro

28

Musical score for measures 109-112. The score is written for piano, violin, and cello. The key signature is two sharps (F# and C#), and the time signature is 4/4. The score is divided into four measures. Measure 109 starts with a piano (p) dynamic. Measure 110 features a 'Solo' instruction for the violin and a forte (f) dynamic. Measure 111 features a fortissimo (ff) dynamic. Measure 112 features a pianissimo (pp) dynamic with a crescendo (cresc.) marking. The piano part has a 'Solo' instruction in measure 110 and a piano (p) dynamic in measure 112. The violin part has a 'Solo' instruction in measure 110 and a piano (p) dynamic in measure 112. The cello part has a forte (f) dynamic in measure 110 and a piano (p) dynamic in measure 112. The piano part has a 'Solo' instruction in measure 110 and a piano (p) dynamic in measure 112. The violin part has a 'Solo' instruction in measure 110 and a piano (p) dynamic in measure 112. The cello part has a forte (f) dynamic in measure 110 and a piano (p) dynamic in measure 112.

113 114 115 116

mf

mf

mf

117 118 119 120

The musical score is arranged in five staves. The first two staves are empty. The third staff contains rhythmic patterns with 'x' marks below the notes. The fourth and fifth staves contain melodic lines. The fourth staff has dynamics *mp* and *dim.....*. The fifth staff has dynamics *mp* and *dim.*. The *gva* marking is present above the melodic lines in measures 118 and 119.

121 122 123 124

The musical score is arranged in seven staves. The first two staves are empty. The third staff contains rhythmic markings, including eighth notes and rests, with 'x' marks below some notes. The fourth and fifth staves contain melodic lines. The fourth staff begins with a dynamic marking *p* and includes *dim.* markings in the second and third measures. The fifth staff also begins with *p* and includes *dim.* markings in the second and third measures. The sixth staff contains chordal accompaniment, starting with *p* and including *dim.* markings in the second and third measures. The seventh staff is empty.

Musical score for measures 125, 126, and 127. The score consists of seven staves. Measures 125 and 126 are marked with *pp* (pianissimo) in the first, second, and third staves. Measure 127 is marked with *p* (piano) in the first, second, and third staves. The first staff has a melodic line with an *8va* marking above it. The second and third staves have a rhythmic accompaniment. The fourth, fifth, and sixth staves have a harmonic accompaniment. The seventh staff has a bass line. The score is enclosed in a large rectangular frame.

Словник музичних термінів.

Агóгика (грец. agóge – відвід, віднесення) – в музичному виконанні незначне відхилення (уповільнення, прискорення) відхилення від темпу та метру з метою художньої виразності.

Акомпанемéнт (фр. accompagnement від accompagner – супроводжувати) музичний супровід. Є два види А.: а) супровід солісту (співаку, інструменталісту) або групі виконавців (ансамблю, хору); б) супровід мелодії допоміжними голосами, акордами на тому ж інструменті. А. – гармонічна та ритмічна основа для соліста, поглиблює художній зміст твору. Іноді А. змінює функцію супроводу на рівноцінну партію ансамблю.

Аку́стика музі́чна (від грец. akustikos – слуховий) – розділ акустики що вивчає природу музичних звуків та співзвуч, а також музичні системи та фізичні закономірності музики у зв'язку з її сприйманням та відтворенням. Акустика музична вивчає такі явища, як висота, сила, тембр і тривалість музичних звуків, консонанс і дисонанс, музичні системи, музичний слух, співацький голос, музичні інструменти, електронну музику тощо.

Акцéнт (лат. accéntus – наголос) – виділення, підкреслення звуку або акорду шляхом його підсилення.

Альтера́ція (лат. altéro – змінюю) – зміна висоти (підвищення або пониження) основних звуків ладу або ступенів основного звукоряду на півтон або цілий тон. Інтервал чи акорд, який включає в себе одне або декілька підвищених чи понижених ступенів ладу, називається *альтерованим*.

Андáнте (італ. andánte – повільно, помірно) – 1. Темп, що відповідає помірному кроку.

2. Частина твору, що написана у цьому темпі.

3. Назва п'єси у помірному темпі.

Ансáмбль (фр. ensemble – разом) – 1. Група виконавців, що виступають спільно (дуєт, тріо, квартет тощо).

2. Злагоджене звучання музичного твору.

3. Виконання музичного твору декількома учасниками.

Апліка́тура (нім. applicatúr, від лат. applico – прикладаю, притискую) – спосіб розташування та порядок чергування пальців під час гри на музичному інструменті.

Аранжува́ння (фр. arranger – приводити до ладу, упорядковувати) –

1. Переклад музичного твору для іншого складу виконавців.

2. Спрощення чи ускладнення текстового викладу музичного твору для виконання його голосом, хором, ансамблем тощо.

Арпéджіо, вірніше арпéджо (італ. arpeggio, від arpeggiare – грати на арфі) – виконання звуків акорду почергово (у висхідному чи нисхідному русі).

- Ауфтакт (нім. *Auftakt* – перед тактом, затакт) – 1. Переднаголос.
2. Диригентський замах перед вступом.
- Варіації (лат. *variatio* – зміна) – музичний твір, що складається із завершеної за формою теми і ряду її видозмінених повторень.
- Варіація – видозмінення музичної теми, мелодії або її супроводу.
- Віртуоз (італ. *virtuoso* від лат. *virtus* – талант) – артист-виконавець, який досконало володіє технікою виконання.
- Вступ – 1. Інструментальна п'єса, яка виконується на початку вистави (опери, балету, драми).
2. Назва першої частини сюїти.
3. Частина музичного твору, яка передує основному викладу та іноді стисло намічає основну ідею твору та його образи.
- Гармонізація (грец. *harmónia* – зв'язок) – створення супроводу до мелодії.
- Глісандо (італ. *glissando*, від фр. *glissant* – ковзаючи) – особливий прийом гри на інструменті – легке та швидке ковзання пальцем по струнах чи клавішах.
- Головна тема – основна музична думка твору, яка широко та різнобічно змінюється в процесі розвитку. Характеризується індивідуальністю тематичного матеріалу, чіткою тональною та структурною визначеністю.
- Голосоведення – 1. Рух кожного голосу в багатоголосному творі (*legato, non legato, staccato*).
2. Співвідношення двох або кількох голосів, що одночасно рухаються. Види Г.: *паралельне, пряме, непряме, протилежне*.
- Гучність – слухове уявлення про силу звука, що виникає в свідомості людини під час сприйняття звука і залежить від амплітуди коливань вібратора, відстані від джерела звука, частоти коливань. Рівень гучності в нотописі позначається термінами: *fortissimo, forte, mezzo-forte, piano, mezzo-piano, pianissimo* і т. д., показуючи не абсолютне значення рівнів сили звука, що вимірюється в децибелах (дБ), а умовне співвідношення їх градації для суб'єктивних відчуттів – фон.
- Динаміка (грец. *dinamicos* – силовий, сильний) – 1. Сила звучання музики.
2. Використання різної сили звучання, його поступової та раптової зміни, виділення окремих звуків.
- Динамічна шкала – діапазон зміни сили звучання музики.
- Диригент (франц. *diriger*) – керівник колективу музикантів, який об'єднує виконавців з оркестру, хору, оперної або балетної вистави з метою досягнення єдиного трактування та художньої досконалості. Д. передає свої задуми за допомогою спеціальної системи прийомів – мануальної техніки, виразу обличчя, погляду тощо.
- Диригентська схема – основна складова частина жестів мануальної техніки, якою диригент керується, передаючи музичну організацію та художній зміст твору в процесі його виконання. Д. с. є пластичним вираженням музичного розміру твору, який виконується.

Диригування – мистецтво керування музичним колективом (оркестром, хором тощо) під час вивчення, підготовки та виконання музичного твору.

Дисона́нс (лат. *dissonáns* – різнозвучний, різноголосий) – звучання тонів, що не „зливаються”. До Д. належать велика і мала секунди, їх обернення, збільшені та зменшені інтервали, а також всі акорди, що включають будь-який з зазначених інтервалів. Д. часто вживається самостійно – без приготування і розв’язання. Д. є важливим засобом музичної виразності.

Діалог (грец. *diálogos* – розмова двох осіб) – чергування музичних фраз, які ніби відповідають одна одній і виконуються двома голосами (інструментами, партіями). Д. може виконуватись одним виконавцем, але у різних регістрах.

Діапазо́н (грец. *día rasón* – через усе) – звуковий обсяг мелодії, співацького голосу, інструменту.

Діапазо́н динамічний – максимальна різниця між найбільшою і найменшою силою звука (голосу або інструмента). Д. д. є однією з вимірювальних ознак майстерності виконавця і об’єктивних критеріїв виконавської досконалості.

Епізо́д (грец. *episódion* – вставка) – окрема музична думка (тема чи розділ).

Жести (від франц. *geste* - діяння) – рухи рук, пальців, які надають додаткової виразності виконанню музичного твору. Система Ж. складає основу диригентської майстерності, а також є невід’ємним складником мистецтва балету.

Зата́кт – 1. Неповний такт, з якого починається музичний твір або окрема музична фраза, мелодія.

2. Затакт (ауфтакт) - диригентський замах перед вступом.

Інтерпрета́ція (лат. *interpretatio* – тлумачення, роз’яснення) – художнє розкриття змісту музичного твору в творчому процесі виконання.

Інто́нація (лат. *intóno* – голосно вимовляю) – 1. Мелодичний зворот, найменша частина мелодії, яка має виражальне значення.

2. Чистота виконання, точне відтворення звука або інтервалу за його висотним положенням; інтонувати – точно і чисто співати або грати на інструменті.

Кантиле́на (італ. *cantiléna* – розспівування) – 1. Наспівна мелодія широкого дихання.

2. Наспівність, мелодійність музики (голосу).

3. Лірико-епічний вірш, призначений для співу.

Кода́ (італ. *códa*, від лат. *cauda* – хвіст) – заключний розділ музичного твору, закінчення.

Контрапункт (нім. *Kontrapunkt*, від лат. *punctum contra punctum* – буквально: крапка проти крапки) – 1. Мелодія, що звучить одночасно з темою.

2. Одночасне поєднання двох або кількох самостійних мелодій.

3. Те ж саме, що й *поліфонія*.

Кульмінація (лат. *culmén* – вершина) – момент найбільшої емоційної напруги в музичному творі.

Легато (італ. *legáto* – зв'язно, зливо) – виконання, при якому перехід від одного звука до іншого відбувається без перерви. Один з основних штрихів та видів артикуляції. Графічно позначається лігою (дугоподібною рисою), яка охоплює відповідні нотні знаки.

Люфтпауза (нім. *Luftpause* – буквально: повітряна пауза) – коротка перерва у звучанні музики. Позначається комою над нотним станом.

Мануальна техніка (від лат. *manuális* – ручний) – система диригентських жестів, за допомогою яких здійснюється керування виконавським колективом (хором, оркестром).

Мелізми (грец. *mélós* – пісня, мелодія) – назва прикрас мелодії та їх умовних позначень. До М. відносяться: *форшлаг*, *групетто*, *мордент*, *трель*.

Мелодія (грец. *melódia* – спів, пісня) – художньо осмислений послідовний ряд звуків різної висоти, організований при допомозі ритму та ладу. Мелодія є виразником ідейно-емоційного змісту музики. В одноголосній музиці мелодія має закінчений музичний образ. Багатоголосна музика складається з декількох мелодичних голосів, що звучать одночасно (поліфонія), або складається з мелодії та гармонічного супроводу (гомofонія). Мелодія визначає гармонію, фактуру, голосоведення, інструментування твору.

Метроритм (грец. *metrón* – міра, *rhythmos* – ритм) – див. *Ритм*.

Модуляція (лат. *modulatio* – мірність) – зміна основної тональності іншою. М. збагачує мелодію і гармонію, змінює емоційний колорит. Важлива роль М. в структурі музичного твору, співвідношенні його частин.

Музична форма – 1. Цілісна, організована система виражальних засобів музики (мелодія, ритм, гармонія, тембр і т. д.), що сприяє втіленню в творі емоційно-образного змісту

2. Побудова й структура музичного твору, співвідношення його частин. Основними елементами М. ф. є мотив, фраза, речення, період. Різні способи зіставлення і розвитку елементів М. ф. зумовлюють появу різноманітних утворень – двочастинної, тричастинної, сонатної, варіаційної, куплетної, циклічної, вільної та ін. М. ф. Взаємовплив та єдність змісту і форми музичного твору – одночасно головна умова та ознака його художньої цінності.

Навичка – психічне новоутворення, що забезпечує автоматизм виконання певних дій. Розрізняють Н. рухові, мисленнєві, мовленнєві, інтелектуальні, сенсорні, перцептивні тощо. У музичній діяльності важливу роль відіграють вокальні, диригентські, ігрові та інші Н., що формуються шляхом цілеспрямованого систематичного вправлення.

Нюанс, нюансування (фр. *nuánce* – відтінок) – відтінки у динаміці, темпі, які посилюють художньо-емоційну виразність твору.

Образ музичний – узагальнене віддзеркалення в музиці явищ дійсності і духовного світу людини. О. м. розкривається через виклад музичної теми, її розвиток, варіювання, доповнення тощо. У великих музичних творах О. м. виступає як складна художньо-емоційна система, що забезпечує втілення змісту твору.

Обробка – видозмінення музичного твору (народної мелодії, пісні тощо) шляхом гармонізації, аранжування або транскрипції.

Партитура (італ. *partitúra* – поділ, розподіл) – нотний запис багатоголосного музичного твору для хору, оркестру, ансамблю, в якому зведені партії всіх окремих голосів або інструментів.

Партія (лат. *pars* – частина) – 1. Складова частина музичного твору, яка виконується окремим інструментом, голосом або групою інструментів чи голосів.

2. Розділ експозиції сонатної форми – головна партія, побічна партія.

Пасаж (фр. *passage* – перехід) – швидке слідування звуків, яке має віртуозний характер.

Педаль (лат. *pedalis* – ніжний, для ніг) – витримані акорди, на фоні яких рухаються інші голоси багатоголосного твору (оркестрового, хорового) при зміні гармонії.

Перекладення – обробка музичного твору для виконання іншими голосами або інструментами; інакше – аранжування.

Підголосок – побічні верхні голоси, що протистоять головній мелодії нижнього голосу. В народній пісні хоровий або солюючий голос, який утворює з іншими хоровими голосами поліфонічне звучання.

Позиція (лат. *positio* – положення) – 1. Положення рук під час гри на музичних інструментах.

2. Термін у вокальній педагогіці.

Поліфонія (грец. *poli* – багато, *phone* – звук) – вид багатоголосся, в якому окремі мелодії або групи мелодій мають самостійне значення та самостійний інтонаційно-ритмічний розвиток.

Протискладення – мелодія, яка звучить одночасно з темою (інша тема).

Пунктурний ритм – ритм, заснований на чергуванні тривалої сильної і короткої (в 3, 5 і більше разів) слабкої долі.

Регістр (лат. *registrum* – список, перелік) – 1. Частина діапазону музичного інструмента, що розташована на певній висоті і містить звуки подібного тембру.

2. Ряд однорідних за тембром звуків голосу, які виконуються єдиним фізіологічним механізмом звукоутворення. Р. голосів: *грудний, головний, мішаний*.

Репертуар (фр. *Repertoire* – перелік, список) – сукупність творів, які виконують окремі виконавці або колективи.

Репріза (фр. *Reprise* – повторення, відновлення) – 1. Повторення будь-якого розділу музичного твору.

2. Р. – останній з основних розділів сонатної форми, який розміщується після розробки.

Рі́тм (грец. *rhythmos* - співрозмірність) – чергування і співвідношення довгих і коротких долей та акцентів.

Ритмічна фігура – характерна група ритмічних долей, що повторюються.

Розмір (тактовий) – метрична будова такту, записується як дріб, у якому числівник показує кількість, а знаменник – тривалість долей, що утворюють такт.

Синко́па (грец. *syncope* – скорочення) – зміщення акценту з сильної долі такту на слабку.

Со́ло (італ. – *sólo*, від лат. *sólus* – один, єдиний) – 1. Музичний твір, який виконується одним інструментом або голосом (з супроводом чи без нього).

2. В хорових, оркестрових, ансамблевих творах – самостійна партія, епізод, що виконується одним (солуючим) співаком чи інструменталістом.

Стакка́то (італ. *staccáto* – уривчастий відокремлений) – вказівка на уривчасте виконання звуків мелодії, один із способів видобування звука, протилежний *legáto*. Позначається словом *staccáto* або крапкою (.) над (під) нотою.

Сті́ль музичний (лат. *stýlus* – палка) – стійка сукупність образної системи, засобів та прийомів музичної виразності, обумовлена єдиним ідейним змістом. В художньому стилі знаходять відтворення естетичні погляди, властиві різним суспільним групам в ту чи іншу епоху історичного розвитку. Крім того, терміном „*стиль*” називають індивідуальну творчу манеру композитора, виконавця.

Стрій – 1. Висотне розташування і співвідношення ряду звуків.

С. інструмента: а) висота і побудова його звукоряду; б) висота звуків, які видобуваються на цьому інструменті порівняно з настройкою камертона; в) висота настроювання струн.

2. С. оркестру, ансамблю або хору – ступінь високої відповідності звучання інструментів (голосів), які виконують музичний твір.

Сфорца́ндо (італ. *sforzare* – напружувати сили) – несподіване різке динамічне акцентування окремих звуків або акордів. Позначається *sf*, *sfz*, *fz*.

Тактува́ння – показ темпу і метру музичного твору за допомогою рухів (помаху руки, плесканням долонь, відбиванням ритму тощо). Визнаним видом Т. є використання диригентської схеми, коли кожна доля відмічається в просторі чітким ударом кисті руки („точка”), що фіксує початок звука. Т. – основа різноманітних диригентських рухів, що спираються на особливості музики та відображають її характер.

Те́ма (від грец. *théma* – те, що є основою) – музична побудова, що виражає основну думку твору або його частини, визначаючи неповторність втілення художньо-емоційного образу. Т. є матеріалом для подальшої розробки та розвитку. Великі форми (соната, симфонія і т.д.)

включають кілька тем, що зумовлено необхідністю зіставлення і розвитку кількох музичних образів. У джазовій музиці як тематичний матеріал використовується фольклор афро-американських негрів та інших народів, мелодії популярних пісень і танців, а також оригінальні Т. джазових музикантів.

Тёмбр (фр. *timbre*) – забарвлення звука, завдяки якому розрізняються звуки однієї висоти у виконанні різних голосів або інструментів. Т. залежить від форми коливань джерела звука і визначається кількістю та інтенсивністю обертонів. Певний вплив на Т. має матеріал вібратора, спосіб звуковидобування, резонатори, а також середовище, в якому виникає і поширюється звук.

Тёмп (італ. *tempo* – час) – швидкість, з якою виконується музичний твір. Темп твору позначається основними термінами.

Теситура (італ. *tessitura* – тканина, ткани) – висотне положення звуків у музичному творі по відношенню до діапазону співочого голосу або музичного інструмента.

Тональність – звуковисотне положення ладу. Назва Т. визначається назвою тоніки і ладу.

Транскріпція (лат. *transcriptio* – переписування) – 1. Див. *Обробка*. 2. Теж саме, що *фантазія*.

Трёмоло (італ. *trémolo* – тремтячий) – швидке повторювання одного звука.

Тривалість – довгочасність звука.

Тутті (італ. *tutti* – всі) виконання музики повним складом колективу (оркестр, хор, ансамбль).

Унісон (італ. *unísono* – однозвучний) – 1. Збіг голосів на одному ступені.

2. Спів чи гра однієї партії кількома виконавцями.

Фактура (лат. *factura* – будова) – 1. Спосіб викладу музики, сукупність всіх виражальних засобів (мелодія, акомпанемент, акорди тощо). Основні типи Ф.: *гомофонічна, акордово-гармонічна, поліфонічна*. 2. Спосіб виконання – *вокальна, інструментальна, хорова, органна тощо*.

Фантазія (грец. *phantasia* – вигадка) – 1. Музичний твір, написаний у вільній формі, яка не збігається із загальновідомими формами побудови музичних творів.

2. Віртуозний твір, вільна обробка однієї чи кількох тем.

Фігурація (лат. *figuratio* – образне зображення) – ускладнення музичної фактури за допомогою мелодичних або ритмічних елементів. Види Ф.: *гармонічна* – рух звуків по тонах акорду, що утворює розкладену гармонію; *ритмічна* – повторення того ж звука або акорду; *мелодична* – рух голосу, що спирається на гармонію, але відступає від акордових тонів і утворює самостійний мелодичний рисунок.

Фрагмент (лат. *fragmentum* – шматок) – уривок будь-якого музичного твору.

Фраза (грец. *phrasis* – вираз) – 1. Невелика і відносно закінчена частина музичної теми.

2. Побудова, за розміром середня між мотивом і реченням.

3. Уривок музики, який відокремлюється цезурою.

Фразування – 1. Логічна побудова музичного речення, фрази, періоду.

2. Виразне виділення музичних фраз при виконанні твору. Ф. використовується з метою найбільш яскравого, виразного розкриття ідейно-емоційного змісту твору.

Цезура (лат. caesúra – розріз) – коротка, не визначена у нотописі пауза між фразами музичної побудови або розділами твору. За значенням Ц. близька до розділових знаків. Ц. позначається *v* або апострофом ('), які ставляться над нотним станом.

Штріх (нім. Strich – риска) – прийом видобування звуку при співі, при грі на музичному інструменті (*легáто*, *нон легáто*, *стакkáто* та ін.).

Список джерел

1. Весняна фантазія. Тріо бандуристок Дивоструни [електронний ресурс]. – Режим доступу: www.youtube.com/watch?v=9oDWVNS7Srk
2. Димченко С. С. Диригування (методика викладання): навч. посіб. / С. С. Димченко: Ч. I.– Рівне : РДІК, 1997. – 152 с.
3. Димченко С. С. Диригування (методика викладання): навч. посіб. / С. С. Димченко: Ч. II.– Рівне : РДІК, 1997. – 141 с.
4. Кучерук В. Ф. Інструментальний ансамбль : хрестоматія для вищ. навч. закл. / В. Ф. Кучерук, О. М. Олексюк, Н. П. Кучерук. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014.– 148 с.
5. Кучерук Н. П., Сточанська М. П. Інструментальні ансамблі для ладкової кобзи у супроводі бандури, ансамблю бандур : навч.-метод. посіб. – 2-ге вид., випр. й доп.– Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006.– 141 с.
6. Колесса М. Ф. Основи техніки диригування : навч. посіб. для студ. дириг. факульт. консерват. УРСР / М. Ф. Колесса.– К. : Держ. вид-во музич. літ., 1960.– 198 с.
7. Менкуш Галина Іванівна [електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrmusic.org/entsyklopediya/m/menkush-halyna-ivanivna.html
8. Менкуш Г. Бандуро моя, мальованая : концертний та педагогічний репертуар бандуриста / Галина Менкуш. – Київ : Задруга, 2000. – 48 с.
9. Сточанська М. П. Земле, моя земле, я люблю тебе (ансамбль бандуристів) : навч.-репертуарний посіб. / М. П. Сточанська. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. – 264 с. (іл., CD).
10. Сточанська М. П. З Різдом Христовим віншуємо щиро : зб. ансамблевих партитур (обробка) творів із репертуару тріо бандуристок «Дивоструни» / Мирослава Петрівна Сточанська. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – 100 с. (іл., CD).
11. Сточанська М. П. Лесі Українці : зб. ансамблевих партитур (перекладення, аранжування, обробка) творів із репертуару тріо бандуристок «Дивоструни» / Мирослава Петрівна Сточанська. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – 132 с. (іл., CD).
12. Сточанська М. П. «Напровесні» : зб. ансамблевих партитур (аранжування, обробка) творів із репертуару тріо бандуристок «Дивоструни» / Мирослава Петрівна Сточанська. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014.– 128 с.,іл.
13. Сточанська М.П. Пахнуть роси тишею : зб. ансамблевих партитур (аранжування, обробка) творів із репертуару тріо бандуристок «Дивоструни» / Мирослава Петрівна Сточанська. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – 158 с. (іл., CD).
14. Тріо бандуристок «Дивоструни». Земле, моя земле, я люблю тебе / Тріо бандуристок «Дивоструни». – Луцьк : студія звукозапису Павла Завади, 2005. – 1 електрон. опт. диск (CD-R) ; 12 см. – Назва з титул. стор. диска.

15. Юцевич Ю.Є. Музыка : словник-довідник / Ю. Є. Юцевич. – Тернопіль : Навчальна книга– Богдан, 2003.– 352 с.
16. Юцевич Ю.Є. Словник музичних термінів / Ю. Є. Юцевич. – К. : Муз. Україна. – 1977. – 208 с.

Для нотаток

Для нотаток

Для нотаток

Навчально-методичне видання

Сточанська М. П., Кучерук Н. П., Чернецька Н. Г., Ковальчук К. А.

**Виконавський практикум
Г. Менкуш «Весняна фантазія»**

*Методичні рекомендації для самостійної роботи з
курсу «Виконавський практикум»*

Формат 60×84 ¹/₁₆. Обсяг 3,49 ум. друк. арк., 3,34 обл.-вид. арк.

Наклад 50 пр. Зам. 34. Видавець і виготовлювач – Вежа-Друк
(м. Луцьк, вул. Шопена, 12, тел. (0332) 29-90-65).

Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України
ДК № 4607 від 30.08.2013 р.